

„Različite vrste evanđelja proizvode različite vrste učenja“

Dennis Allen

The Disciple Dilemma

dennis@theallencorp.com

Raymond Monroe

Steel Founders Society of America

monroe@sfsa.org

UDK: 2-766:27-472

Stručni rad

<https://doi.org/10.32862/k1.17.1.3>

Sažetak

Potaknut zabrinjavajućim simptomima koji se sve češće javljaju u protestantskim i evanđeoskim zajednicama Sjedinjenih Američkih Država, ovaj članak raspravlja o tome kako se evanđelje i učenje očituju u američkoj crkvi današnjice. Koristeći prijedloge Billa Hulla o šest varijacija „modela evanđelja“, prvi dio ovoga članka ukratko opisuje svaki model i pokazuje kako svaki model utječe na učenje. U drugome dijelu, koristeći kao temelj Hartfordovu podatkovnu bazu megacrkava Sjedinjenih Američkih Država, članak analizira kako podskup crkava u podatkovnoj bazi definira svoju misiju. Zaključak je da je učenje rijetko navedeno kao primarna misija američkih crkava, barem što se tiče riječi upotrijebljenih u misijskim izjavama, ako je uopće zastupljeno. Članak zaključuje da su zabrinjavajući simptomi koji se sve češće javljaju u protestantskim i evanđeoskim zajednicama Sjedinjenih Američkih Država organizacijske naravi, uzrokovani temeljnim tenzijama između Kristova evanđelja koje je fokusirano na kraljevstvo te povijesnih tradicija i društvenih promjena koje su na djelu u zapadnom kršćanstvu. Budući da su trendovi organizacijski, oni su po definiciji pitanje vodstva, a ne stvar pripisivanja nedostataka pojedinačnim nesavršenim Kristovim sljedbenicima. Samo vodstvo ima autoritet i utjecaj promijeniti organizaciju, izuzev u slučaju anarhije.

Gljučne riječi: učenje, evanđelje, modeli evanđelja, Bill Hull, vodstvo, promjene u kulturi

Uvod

Kako se evanđelje i učeništvo očituju u američkoj crkvi današnjice? Koje su međusobne veze između tih dvaju naziva i što su posljedice njihovih nedostataka? To su važna pitanja. Naime, prisutnost ili odsutnost učeništva u crkvama, ili kako se učeništvo (krivo) razumije i prakticira, u velikoj mjeri (iako ne isključivo) ovisi o načinu na koji kršćani ili crkve definiraju poruku evanđelja.

U protestantskim i evanđeoskim zajednicama SAD-a javljaju se i sve više šire zabrinjavajući simptomi. Da bi se američke crkve uopće mogle uhvatiti ukoštac s tim poteškoćama, najprije moramo razmotriti vezu ili nedostatak veze između raširenoga američkog tumačenja riječi „evanđelje“ (εὐαγγέλιον *euaggelion*) i „učenik“ (μαθητής *mathētēs*). Ovim ne želim predložiti da bi se morao razmotriti neki *eisegetski* amalgam tih dviju vrlo specifičnih riječi, nego ustvrditi da evanđelje postoji kako bi omogućilo i potaknulo aktivan i neprekidan život u svojstvu Kristova učenika. Promicanje djelomičnih oblika evanđelja obrnut će i pogoršati taj odnos.

Pažljiv sažetak toga pogoršanja može se pronaći u radu Billa Hulla, uglednoga i priznatog američkog autora i govornika o biblijskom učeništvu. Hull (2021) predlaže šest varijacija „modela evanđelja“ (u daljnjem tekstu „ME“) u njegovoj organizaciji nazvanoj „The Bonhoeffer Project“, kako ovdje vidimo. Hullovi ME nisu samo deskriptori evanđelja. Oni oblikuju učeništvo. Zašto? Osnovno načelo ME pokreće bihevioralne ishode prikazane u donjim grafikama.¹

1 Napravljeno prema: <https://thebonhoefferproject.com/presentation-graphics/gospel-chart>.

Namjera nam je iznijeti kratku kritiku prvih pet od šest ME kao biblijski neadekvatnih – baš kao što je Hull već učinio – te se na kraju baviti šestim modelom – „Kraljevstvo/Slijedi me“, što je verzija koju Hull podržava kao ispravan biblijski odnos evanđelja/učenika. U skladu s tim, u dva odvojena dijela naš će zadatak biti pokazati sljedeće:

- Hullove kategorizacije mogu se podržati društvenim trendovima američkoga kršćanstva i svaka je biblijski neadekvatna.
- Isusovo veliko poslanje u kojem kaže „idite“ i „učinite“ učenicima, koje vidimo u Kristovu učenju u Matejevu evanđelju 28, kao i u njegovu životu, upadljivo je odsutno kao primaran zadatak u većini američkih crkava ispitanih u istraživanju knjige *The Disciple Dilemma* (Allen 2022, 229). Nadalje valja napomenuti da je naše istraživanje bilo ograničeno na objavljene misijske izjave uzorkovanih crkava.²

1. Kako modeli evanđelja oblikuju učenje?

Je li učenje različito od evanđelja koje nam je Krist ostavio ili mu je jednako? Na ovo odgovaramo brzo i, nadam se, jednostavno: Da – različito i združeno. Da, evanđelje je točno ono što je Krist utisnuo u živote svojih učenika (usp. Lk 14,27-33; Iv 6,37-40). Da, evanđelje je cjeloživotno oblikovanje i transformacijsko putovanje – preobrazba pojedinca. Stoga se Isusovo evanđelje ne može tek svesti na jednokratnu odluku ili postupak (Rim 12,1-3). Na kraju, da, evanđelje, ako se ispravno razumije, potiče učenje u svim budućim godinama u životu kršćanina, toga „učenika na putu“ koji nastoji potaknuti druge da žele biti sljedbenici Krista.

Nećemo se igrati s pitanjima poput: „Ako smo spašeni?“ ili: „Jesmo li spašeni?“. Potvrđujemo da je učenje bez predodređenoga, elektivnog i pomirbenog djela Isusa Krista na križu i njegova uskrsnuća jednostavno bespredmetno. Također predlažemo da bez života biblijskog učenja, što je život Kristova sljedbenika koji se trajno mijenja, umire sebi, uzima svoj križ i namjerno nastoji upoznati Krista i sve što on želi da njegov učenik bude – izgledi su za dugoročnu održivost blijede, ljudski govoreći (Iv 6,66). Upravo je u tome suština američke dileme učenja.

Uz minimalne komentare prihvaćamo i potvrđujemo Hullovu tvrdnju da je njegovih prvih pet zapadnjačkih modela evanđelja (ME) egzegetski neodrživo, ali ipak istaknuto u mnogim američkim crkvama, te zapravo predstavlja uobi-

2 Dakako, puka prisutnost (ili odsutnost) „riječi“ niti dokazuje niti poništava pravu namjeru učenja neke organizacije. Ipak, ostavljamo čitatelju da odluči ne sugerira li tako ključno izostavljanje misije, u tako velikim proporcijama uzduž mnogobrojnih kršćanskih zajednica, zajedno s trendovima i rezultatima, da nešto ipak nije u redu.

čajan način razmišljanja za takve učenike. Drugi su stručnjaci predložili slična gledišta koristeći drukčije nazive kako bi saželi djelomična evanđelja zapadnoga evanđeoskog kršćanstva. Dallas Willard (2009) predlaže tri disfunkcionalne skupine evanđelja: tzv. „oprosteno nam je“, „oslobođeni smo“ i „crkvenjaštvo“. Victor Chan (2017) predlaže da su najbolje oznake djelomičnih evanđelja: fokusirani na „vječni život“, fokusirani na „grieh/pokajanje“, fokusirani na „prosperitet“ ili fokusirani na „svrhovitost“. U ovome ćemo razmatranju kao referentne točke ipak zadržati Hullove oznake.

U prošlim je desetljećima homogenost unutar denominacije bila standard – metodisti su naginjali rješavanju društvenih problema, baptisti su pokušavali osvojiti izgubljeni svijet za Krista, dok su prezbiterijanci htjeli da svi počnu ispravno razmišljati o soteriologiji. Pentekostalci su upućivali na iskustvene događaje u Duhu kao na vrhunac evanđelja, dok su oni između denominacija tražili zajedničko tlo kompromisa i teološke tolerancije kao pravi put. S vremenom su velike denominacije, većinom metodisti, luterani i prezbiterijanci, počele odbacivati visoko gledište o Svetome pismu, dok su baptisti počeli podizati pokretne mostove kako bi se izolirali od zloga vanjskog svijeta (Keller 2021). To je bila neka više ili manje jasna podjela u denominacijama. Danas su stvari manje dosljedne ako se gledaju jednostavno po teološkim brendovima, s tim da je brendova mnogo više. Rijetko koja kršćanska zajednica ima monolitska gledišta. Međutim, ovo ne predstavlja napredak i vraća nas na ono što je Hull kategorizirao.

1.1. Evanđelje „samo oprost“

Evanđelje „samo oprost“ smatra da je spasenje konačni ishod za vjernika te da je sve ostalo sekundarno. Ovaj ME posebice pogoduje radikalnom individualizmu američkoga kršćanina zato što kvantificira stvari, odnosno uspostavlja transakcijsko razmišljanje po načelu „učini ovo da bi dobio ono“. Staviš kvačicu u kvadratić, spasiš se i vratiš onome što si već radio prije nego što se pojavilo to pitanje spasenja. Naglasak na evangelizaciji lozanske konferencije iz 1974. bio je gorivo za takav fokus na oprostenu – da se ljudi spase. Danas ciljevi učenitstva koji se fokusiraju na „oprost“ koncentriraju se na spasenje kao konačnost Ivana 3,16, ili na ljudska djela kako bi osobno spasenje bilo učinkovito. Ovaj naglasak na oprostenu u zapadnom kršćanstvu datira još iz barem 19. stoljeća (Fitzgerald 2017, 3–6). Hull tvrdi da takav fokus uništava puniji poziv Krista novomu vjerniku – bilo kakva ideja slijeđenja Krista pod ovom je paradigmatom tek „opcionalna“.

Drugim riječima, nakon što se spasim, sve je drugo pitanje izbora, dakle, nije nužno. Ukratko, ovakav model, možda nenamjerno, nove vjernike stavlja u nezavidan položaj da sami za sebe moraju otkriti prave Kristove namjere u ostatku života vjernika. Zašto? Zato što ljudi koji su ih upoznali s Kristom moraju ići dalje na sljedeći projekt. Ovaj ME „oprost“ nekoć je bio gotovo isključiv krajolik

evanđeoskih crkava na zapadu. Rezultati koji se vide u trendovima evanđeoske crkve pokazuju da je ovaj ME problematičan (Stark 2008; Barna Research 2018; Pew Research Center 2019).

1.2. „Lijevo“ i „desno“ evanđelje

Nazivi „lijevo“ i „desno“ u američkome se životu koriste kao sažeti izrazi kojima se opisuju društvena stajališta po pitanju mnogih kulturoloških pitanja, s tim da ljevica obično ima liberalne poglede na ekonomske, moralne i političke teme, dok desnica tipično prijanja uz konzervativno ili povijesno tradicionalno gledište. Ove dvije Hullove oznake stavili smo u jedan podnaslov budući da su osnovna pitanja zapravo identična, dok su zaključci i ishodi desnice/ljevice različiti.

Politički orijentirani „lijevi“ i „desni“ učenici mogu postojati u istoj crkvi ili denominaciji, ali se zalagati za različite političke i društvene doktrine kao najbolje ishode evanđelja, s tim da ponekad jednostavno izostave dio s evanđeljem i drže se zamišljenog ishoda. I ljevica i desnica strukture su moći, a više od bilo kakva vjerskog uvjerenja traže konformizam moralnim *fetvama*. Ove zajedničke osobine zagovornika ljevice i desnice nisu demonstracija jedinstva. Velika većina nesuglasja ljevice/desnice danas je generacijske prirode, pri čemu djeca odbacuju roditeljska stajališta o stvarima za koje smatraju da Bog misli da su dobre, ispravne i istinite.

Međutim, nije sve generacijske prirode. Ne treba gledati dalje od trenutne dekonstrukcije unutar denominacija. Ujedinjena metodistička crkva, episkoparci, prezbiterijanci ili uzburkane svađe južnih baptista pokazuju da unutar mnogih lokalnih crkava identitet „ljevice“ i „desnice“ po pitanju evanđelja cijepa jedinstvo Kristove zajednice. Ova podjela znači da Kristov sljedbenik ili operira s „našega“ viđenja društvene pravde, kauzalnog mišljenja ili političkih i društvenih konstrukata – ili je nonkonfomist i stoga zbunjen, glup ili zao.³

1.3. Evanđelje prosperiteta

Tragači za „prosperitetom“, kaže Hull, žele dobiti prava na bogatstvo, slavu ili moć kao kompenzaciju za nevolje svojih predaka ili kao reparaciju društvenih nepravdi koje bi Mesija zacijelo htio ispraviti. Evanđelje prosperiteta više se bavi ponuđenim bonusima nego zahtjevima biblijskog učenja.

U takvom evanđelju osoba se prema Bogu odnosi kao prema šefu kojega treba manipulacijom navesti da vidi njezinu nevolju i njezinu vrijednost i njezinu situaciju te joj u skladu s tim pruži kompenzaciju. „Ovako se ponašam i Bog me u

3 Za dodatni kontekst vidi: D. A. Carson (2013), *The Intolerance of Tolerance*, Grand Rapids & Cambridge: Eerdmans. Vidi također Izajia 5,20-23; Matej 6,43; 10,32 i Marko 7,1-9.

skladu s tim tako nagrađuje.“ Takvo je evanđelje dobro samo u tome da učenike programira da razmišljaju kao žrtve budući da stalna prehrana riječima poput: „Ako nam pošalješ novac u crkvu, Bog će ti vratiti mnogostruko više novca!“ samo učvršćuje transakcijski način razmišljanja.

„Prosperizam“ se također može prodati kao obećanje zdravlja, moći ili slave. Rezultat je isti – sklerotično učenje koje osobni hod s Gospodinom stavlja u sustav razmjene dobara s Bogom.⁴

1.4. Potrošačko evanđelje

„Petrošače“ Hull opisuje kao religiozne ljude „sklone uživanju“. Učenici na ovaj način shvaćaju crkvu kao klub ili možda kao uslugu za svoju obitelj, što sasvim odgovara modernom Amerikancu. To je fokus prema unutra koji traži mjesta, usluge i zabavu koji će mu pružiti najveće uživanje (Mitchell 2016). Učeništvo u tom kontekstu vezano je uz praktično zadovoljstvo. Poistovjećivanje s određenom zajednicom vjernika, predanost odustajanju od osobnih ciljeva i pravo umiranje sebi izgubljeno je u žurbi da se uhvati bolja glazba, bolji popularni govornici, bolje prostorije, bolje službe za djecu i odrasle itd. Potrošač uvijek sebi ostavlja mogućnosti za slučaj da želi otići.

Ovih pet spomenutih modela evanđelja mogu postojati sami za sebe ili mogu živjeti zajedno s drugim modelima evanđelja u životu bilo kojega vjernika ili unutar kulture lokalne crkve, pa čak i denominacije. Osoba jednako lako može biti kršćanin ljevice i prosperiteta ili učenik desnoga „oprosta“ ili pak potrošač. Ako učenici ili crkve bude zagovarali jedan, ili bilo koju kombinaciju ovih pet modela, loše se piše duhovnom razvoju, kaže Hull. Zašto? Svaki od ovih pet modela ne može se nositi s jasnim Kristovim riječima o „sljedećim koracima“ u trajnoj preobrazbi života Kristova sljedbenika (Mt 16,24; Lk 9,23; 14,27; Iv 21,22).

Isus Krist ima oštre i uvjerljive kriterije evanđelja za svoj narod, koji predstavljaju izazov bilo komu tko je zanesen bilo čime što ne prihvaća ili tek djelomično prihvaća evanđelje. Odlomak za odlomkom čitamo o Isusovim očekivanjima – da biti učenik znači biti pozvan upoznati ga, procijeniti ga, izračunati cijenu te sljedbe, predati mu se i slijediti ga (ἐρχομαι *erchomai*) u onome što Francis Schaeffer (1971, 173) naziva „časkom za časkom“ hodanjem s Kristom usmrćujući svoje „ja“ i služeći mu, živeći život koji nam više ne pripada. Stoga Hull zaključuje da ovih pet modela evanđelja zapravo nisu evanđelje. Umjesto toga, to su karikature evanđelja lišene sve dubine i transformacijskoga Kristova djelovanja u životu učenika.

4 Vidi također Luka 12,15-20 te Ivan 4,13-14.

1.5. Evanđelje kraljevstva

„Kraljevstvo“ je Hullova posljednja kategorija. U njemu Hull opisuje ideju bogatijega i više biblijski kontekstualnog modela. No čak i ono sadrži urođene slabosti na zapadu. „Ne brinite se dakle govoreći: ‘Što ćemo jesti?’ ili: ‘Što ćemo piti?’ ili: ‘Čime ćemo se zaogrnuti?’ Jer sve to traže pogani. Ta zna Otac vaš nebeski da vam je sve to potrebno. Već tražite najprije kraljevstvo Božje i pravednost njegovu, a ovo će vam se sve nadodati“ (Mt 6,31-33) [VB].

Koristeći odlomak u Mateju 6, Hullov šesti ME definira se kao model „kraljevstva“: „sljedbenici koji odlučno uče živjeti kako je Isus živio“. Kada se gleda kao jedna izjava, ovaj je ME hvale vrijedan. Hull opisuje šesti model kao sljedbenika koji je odbacio kratkovidnost i prtljagu prethodnih pet ME, tako da je daleko više egzegetski ispravan od prethodnih.

Riječ *kraljevstvo* u zapadnome je kršćanstvu veoma nejasna. Za neke kršćane predstavlja krajnju točku putovanja: spašen sam i s vremenom ću se pojaviti pred vratima kraljevstva. U tom pogledu: spasi se, primljen si, ponekad učini štogod dobra i vrati se svome uobičajenom životu. Za neke druge to je svakodnevna predanost Kristu kao kralju i Gospodinu. Evanđelje je više od ovoga. Za vjernika, evanđelje je shvaćanje, predaja i promjena identiteta. Rečenica koja želi obuhvatiti barem osnovno shvaćanje evanđelja može se itekako oduljiti! No, pokušajmo. Kad evanđelje razumijemo kao Kristov dolazak na zemlju kao potpunoga Boga i potpunoga čovjeka, koji je umro za nas, i specifično za mene, koji me sad poziva da ga slijedim, predajući se njegovu gospodstvu, postajući i *doulos*⁵ i posvojen, služeći mu časak za časom sve dane pred sobom u *agape* odnosu sa svim ljudima – onda počinjemo imati barem oskudno shvaćanje evanđelja. Tada pred nas dolazi nevjerojatna mogućnost da budemo učenici i živimo život kao učenici... zato što je upravo evanđelje motor učenja.

Umanjiti ili svesti evanđelje na bilo koji drugi model ili način kobno karikira učenje, a trendovi u suvremenom zapadnom učenju koje smo saželi pod podnaslovom 1.6 postaju duhovna pandemija.

1.5.1. Izazovi pričanja o evanđelju kraljevstva

Ipak, pod deformirajućim pritiscima američkoga žargona i kulture, ME koji se fokusira na kraljevstvo također ne stoji čvrsto na nogama. Drugim riječima, naziv *kraljevstvo* u sjevernoameričkoj kršćanskoj kulturi postao je dio žargona. U

5 Grčka riječ *doulos* označava slugu, nekoga tko se sasvim predaje volji drugoga. Ovo je važno primijetiti zato što Murray J. Harris (1999, 18) kaže: „U kršćanstvu dvadesetog stoljeća zamijenili smo izraz ‘potpuna predaja’ riječju ‘obveza’, a riječ ‘rob’ riječju ‘sluga’. Međutim, ovi se na bitan način razlikuju. Sluga nekoga služi, ali rob nekome pripada. Mi se obvezujemo učiniti nešto, ali kada se predamo nekome, prepuštamo mu se.“

Americi je žargonizam prečesto korištena riječ koja je izgubila sav izvorni smisao i namjeru. Primjerice, *kraljevstvo* je naziv koji se može pogrešno tumačiti kao zemaljska filozofija slave i moći, tako da je posao ljudi koji pripadaju Kristovu kraljevstvu da osvoje, pokore i nagomilaju posjede. Slično tomu, mnogi američki kršćani rekli bi da su dio Božjega kraljevstva te da ne postoje nikakve daljnje implikacije za učenika kao spašenoga člana kraljevstva.

Ili, razmišljanje o kraljevstvu u Americi može biti izolacionističko – samo zatvorite pokretni most i živite unutar zidina kraljevstva, sigurni od zaraze. Primjerice, monasi su mislili da živjeti kao Isus znači izolirati se od utjecaja svijeta, unutar zidova kraljevstva, ostavljajući sve iza sebe. Zanimljivo je da mnoge protestantske crkve danas proizvode, možda nenamjerno, izolirane pojedince koji razmišljaju u okviru kraljevstva. Kad jednom postanu dio kraljevstva, što je naznačeno članstvom u crkvi, učenništvo postaje njihova osobna stvar, a trajno učenništvo kojim se Isus bavio upadljivo je odsutno. Pravi sljedbenici koje je Krist opisao nisu trebali tako djelovati.

Puniji Kristov poziv da se razvijaju kao učenici u zajedništvu nije se samo trebao postići u velikim skupinama ili zajednicama, nego i kao dvojica ili trojica, blisko surađujući (Mk 6,7; Lk 9,1-5; 10,1; Pnz 19,15). To biblijsko svojstvo zajedničkog postojanja, „jednih s drugima“, na zapadu danas gotovo da ne postoji, jer je zamijenjeno većim skupinama – crkvenim okupljanjima, relativno velikim „malim“ grupama, članstvima, aktivnostima itd. Ne radi se o tome da je to sve nevažno u Kristovu evanđelju, nego o tome da to nije model koji je Krist opisao za život jednog od njegovih sljedbenika.

Mnoge američke crkve danas djeluju s kraljevstvom monolitne dostatnosti – drugim riječima, kao da kažu: „Učini ovo i tvoj je status u kraljevstvu osiguran.“ Jedan primjer ove točke teološke je naravi. Ako naučite, podržavate i artikulirate ovu vrstu teološkoga razmišljanja, onda ste učenik kraljevstva i sve je dobro. Tim ne želim reći da je teološka naobrazba pogrešna ili loša, nego da je sama teologija nedostatno učenništvo. Učenništvo se ne može svesti na ortodoksiju, nego mora uključivati život u ortopraksi.

Kao što ćemo vidjeti u drugome dijelu, mnoge crkve smatraju da je učenništvo definirano njihovim agendama znanja, iskustva, ciljeva i moći. U ovim kontekstima model evanđelja „kraljevstvo“ postaje marioneta bilo kojega posebnog naglasaka kojemu se crkva priklanja.

Ne želimo ovdje poticati rasprave oko teologije i nauka, ali nadamo se da ćemo uspjeti istaknuti činjenicu da je Hullova izjava o „sljedbenicima koji odlučno uče živjeti kako je Isus živio“ neuspješna u jednom jednostavnom smislu: kraljevstvo, u kršćanskome načinu izražavanja, često je žargonski naziv u Americi i sve je manje i manje definirano dok ga razne skupine svojataju kao svoj brend, bez obzira na biblijski integritet. Umjesto toga, moramo gledati na cjelinu Svetoga pisma kako bismo definirali cjelinu učenika. Neće biti dovoljan jedan zvučan slogan.

Evanđelje koje nam je Isus dao zahtijeva šezdeset šest knjiga Svetoga pisma kako bi izložilo njegov ME. Pravo je evanđelje – *euaggelion*.

1.6. Posljedice ili utjecaj iskrivljenih modela evanđelja u crkvama SAD-a

Koji su trendovi među učenicima na zapadu, s obzirom na razvoj ovih takozvanih modela evanđelja? Da je neki od ovih modela evanđelja (ili nekoliko njih) bio dostatan, ne bismo li trebali vidjeti neku vrstu kulturnog utjecaja učenja i umnožavanje kakvo je bilo ostvareno u Novom zavjetu nakon uskrsnuća?

U ovom trenutku želimo navesti popis nekoliko primjernih trendova koje su dokumentirale velike istraživačke kuće o stanju američke crkve i zapitati se: „Oslovljavaju li ovi modeli evanđelja pitanja o utjecaju i umnožavanju u ovim trendovima?“

Prema istraživanju Pew Research Centra (2008):

- vječni život nije isključiv za kršćanstvo, prema šest od deset kršćana
- apsolutna istina ne postoji za 40 % kršćana
- govoriti o vjeri „nije moj posao“ za 35 % kršćana.

Demografski podaci nisu povoljni među američkim kršćanima:

- 59 % milenijalaca prestanu ići u crkvu, a nakon što dobiju djecu ne vraćaju se (Barna Group 2014)
- od 1990. do 2016., broj *nonesa* (ljudi bez religijske pripadnosti) učtverostručili su se, skočivši s 4 na 17 % (Pew Research Center 2014; Pew Research Center 2019; Smylie 2016)
- *nones* predstavljaju 17 % *boomerske* generacije (rođeni između 1946. i 1964.), ali kod milenijalaca (rođeni između 1981. i 1994.) stopa se dvostruko povećava i iznosi 36 % (Lipka 2015)
- crkveno članstvo crkava SAD-a palo je za 17 % između 1999. i 2016. godine. Broj protestanata pao je za 8 % od 2007. do 2019. godine i sve brže pada, a što se tiče Rimokatoličke Crkve, za svaku osobu koja dođe, šest drugih ode (Jones 2019)
- počevši s generacijom X (rođeni između 1965. i 1976.) većina crkvenih grupa krenula se smanjivati, što je sasvim novi trend u usporedbi s dvije stotine godina prije toga (Kelley 1996, 1).

Nekoliko navoda iz drugih uglednih istraživačkih kuća:

- 92 % kršćana ne vjeruje da je dijeljenje vjere važno (Stark 2008)
- 65 % kršćana kaže da je živjeti svoju vjeru bolje nego govoriti o njoj (Barna Reserch 2018)
- prosječno dobrovoljno novčano davanje danas je 2.5 % i u daljnjem padu. Bilo je 3.3 % tijekom Velike gospodarske krize (NP Source).

Što ako je sustav, da upotrijebimo taj izraz, bio osmišljen da proizvede sve zrelije učenike u kontekstu znanja, načina življenja, kapaciteta i spremnosti da se dijeli najbolja vijest svih vremena – uskrsnuće – ali u tome nije uspio? I što ako je takav sustav, osmišljen da umnožava te učenike, zapravo bio u strmoglavom padu u crkvi? Ova dva retorička pitanja navode na očigledan odgovor. Nešto nije u redu.

Ipak, modeli uzornoga zapadnjačkog učenitstva – takozvani „biblijski“ modeli evanđelja postoje i na zapadu. Primjerice, rad pastora Francisa Chana na kućnom crkvenom pokretu „We Are Church“⁶ specifično je usmjeren na duboko prisna i razvojna okupljanja nekolicine kako bi služili Kristu i zajednici onako kako Biblija nalaže. Kultura učenitstva u malim grupama u crkvi Latimer u Beaconsfieldu u Ujedinjenom Kraljevstvu⁷ pod vodstvom pastorice učenitstva Tash Edwards također služi kao primjer poziva da se razvijamo kao pojedinačni učenici, zatim kao parovi i mali timovi, u lokalni i širi svijet kako bismo služili i činili učenike koji će ići i činiti nove učenike.

Postavimo sljedeće pitanje: Ako je Krist svojoj crkvi dao specifično poslanje u Mateju 28, jesmo li i dalje fokusirani na svoje poslanje? Ako nam je Krist dao svoj model učenitstva, otkud pojava ovdje opisanih trendova? Sada se okrećemo podatkovnoj bazi crkvenih misijskih izjava upotrijebljenoj u knjizi *The Disciple Dilemma* (Allen 2022) kako bismo vidjeli kako mnoge američke crkve govore o svojoj misiji te ne bismo li bolje razumjeli posljedice ovih modela evanđelja.

2. Odsutnost učenitstva u misijskim izjavama

Hartfordova podatkovna baza megacrkava SAD-a (Hartford Institute for Religion Research) elektronički je katalog (većine) crkava SAD-a koje tvrde da imaju više od 2.000 (dakle, „megacrkava“) fizičkih ili virtualnih posjetitelja na svim nedjeljnim bogoštoljima. Te megacrkve imaju pretjerano veliku ulogu u kulturi zapadnjačkih crkava. Razlog leži u tom što megacrkve u Americi predstavljaju samo oko 1 % od oko 300.000 aktivnih protestantskih crkava, a ipak privlače preko 25 % fizičkih posjetitelja na nedjeljnim bogoštoljima. Ako bismo uključili virtualno prisutne posjetitelje, omjer koncentracije tržišnog udjela megacrkava još bi više porastao.

Kriteriji korišteni u Hartfordovoj podatkovnoj bazi:

- 2.000 ili više osoba tjedno posjećuje crkvu, što uključuje sve lokacije štovanja

6 Vidi: We Are Church, dostupno na <https://www.wearechurch.com/>, pristupljeno 10. svibnja 2023.

7 Vidi: Welcome to Venture Church, dostupno na <https://venturechurch.org.uk/>, pristupljeno 10. svibnja 2023.

- karizmatičan, autoritativan stariji pastor
- vrlo aktivna kongregacijska zajednica koja se sastaje svaki dan u tjednu na ovaj ili onaj način
- mnoštvo različitih društvenih i evangelizacijskih službi
- postavljen sustav malih grupa ili druge strukture prisnosti i međusobne odgovornosti
- inovativan i često suvremen format štovanja
- složena i profilirana organizacijska struktura.

Podatkovna baza navodi 1.664 protestantskih megacrkava. Broj drugih istaknutih megacrkava nije uključen jednostavno zato što ne žele biti dijelom takvih popisa. Hartfordov rad sugerira da njihova baza sadrži otprilike 60 % megacrkava, što bi značilo da je organizacijski broj megacrkava blizu 3.000 – ili oko 1 % ukupnih protestantskih crkava u SAD-u.

U svrhu svog istraživanja izvukli smo misijske izjave 500 crkava od 1.664 crkava koje je Hartford naveo. U nekim slučajevima gdje nije bilo misijske izjave, zamijenili smo je izjavama svrhe, vizije ili poziva. Potom smo proizveli oblak riječi kako bismo izvukli određene ključne riječi iz tih izjava: učenik, učenici, učenje, činjenje učenika, sljedbenik, sljedbenici. Na mjestima gdje je bila jedna ili više tih ključnih riječi, crkvu smo označili kao onu koja se „namjerava“ fokusirati na evanđelje učenja. Ostale crkve kategorizirane su kao „nepoznate“ u pogledu stajališta o učenju.

Želimo ponoviti da ovaj pregled oblaka riječi ne pokušava sugerirati da puko postojanje riječi stvara ili uništava kulturu učenja. Međutim, daje nam uvid u to koliko se zapravo mnogo ili pak malo pažnje pridaje postojanju namjerne izjave u glavnim dokumentima koji bi potvrdili crkvenu kulturu učenja. Ipak, neizražene namjere rijetko proizvedu namjeravane rezultate. Kulturu mora oblikovati njena misija kako ne bi prekinula svoju službu misiji. Posudimo li frazu jednoga organizacijskog stručnjaka iz poslovnoga svijeta, reći ćemo: „Kultura jede strategiju za doručak.“⁸

Ono što slijedi sažetak je rezultata istraživanja iz našega pregleda podatkovne baze od 500 megacrkava po pitanju ključnih riječi vezanih za učenje u njihovim misijskim izjavama. Navodimo deset najpopularnijih fraza iz „oblaka riječi“ u 500 crkvenih misijskih izjava koje smo pregledali:

1. propovijedati Isusa Krista cijelome svijetu (22 %)
2. biti Isusov sljedbenik (17 %)
3. biti zajednica Božjega naroda (13 %)
4. pomagati ljudima da vjeruju (13 %)

8 Peter Drucker u svom govoru u Ford Motor Company.

5. pokazivati ljubav (11 %)
6. zajedništvo istomišljenika (10 %)
7. ići na misijska putovanja radi evanđelja (10 %)
8. primiti Svetoga Duha (6 %)
9. učiti ljude o kršćanstvu (4 %)
10. biti slobodan (4 %).

Ideja da je netko sljedbenik (učenik) spomenuta je u 21 % (~112) pregledanih misijskih izvjava. Pola (55) je smatralo pravdu, uspjeh, službe, doseganje nespasanih, teologiju, globalnu misiju, pomirenje kao svoju primarnu misiju, s očekivanjem da će učenici nastati kao rezultat tih aktivnosti. Samo dvije crkve od njih pet stotina navele su učenje kao svoju misiju.

Bilo bi zanimljivo uzorkovati preostale misijske izvještaje megacrkava u Hartfordovoj podatkovnoj bazi te proširiti istraživanje na populacije manjih crkava. Ipak, relativno bogata količina uzoraka koje smo ovdje pregledali sugerira da je učenje rijetko navedeno kao primarna misija u američkim crkvama, ako je uopće zastupljeno.

Zaključak

Ovim se člankom želi poručiti da je crkveno vodstvo odgovorno za sljedbu. U areni učenja, suvremeno vodstvo nije nužno „u krivu“, ali je sada odgovorno Kristu i njegovu narodu započeti putovanje s polazišta oslabljenoga zapadnjačkog učenja. Kao što smo rekli u početnim odlomcima, postoje zabrinjavajući simptomi koji se sve češće javljaju u protestantskim i evanđeoskim zajednicama SAD-a. Ti su trendovi organizacijske naravi, uzrokovani temeljnim tenzijama između Kristova evanđelja koje se fokusira na kraljevstvo te povijesnih tradicija i društvenih promjena koje su na djelu u zapadnom kršćanstvu.⁹ Budući da su trendovi organizacijski, oni su po definiciji stvar vodstva, a ne stvar pripisivanja nedostataka pojedinačnim nesavršenim Kristovim sljedbenicima. Samo vodstvo ima autoritet i utjecaj promijeniti organizaciju, izuzev u slučaju anarhije.

Kako bi se uhvatili ukoštac s ovim poteškoćama, vođe moraju procijeniti vezu ili nedostatak veze između široko prihvaćenih američkih tumačenja riječi evanđelja (εὐαγγέλιον *euaggelion*) i učenik (μαθητής *mathētēs*). Tradicionalni pritisak koji vođe u zapadnoj crkvi osjećaju je pritisak natjecanja, prebrojavanja, izgra-

9 Iako se ovaj članak bavi crkvama protestantskih i evanđeoskih zajednica SAD-a, zbog velikog utjecaja sjevernoameričkoga kršćanstva na Hrvatsku, pretpostavljamo da se slični simptomi, problemi i trendovi u okviru poruke evanđelja i njezina utjecaja na učenje mogu pronaći i u hrvatskim protestantskim i evanđeoskim zajednicama. Međutim, kako bismo mogli takvo nešto ustvrditi, morali bismo obaviti istraživanje u hrvatskom kontekstu.

divanja prostorija i dovođenja poznatih govornika ne bi li privukli više članova. Ukratko rečeno, ova svojstva upućuju na poduzetničke crkve. Neki su motivi plemeniti: pokušati pomoći ljudima da upoznaju Krista. Neki, međutim, besramno postoje samo kako bi bili moćni, popularni ili uspješni.

Ovi poduzetnički pritisci zauzvrat odvrćaju pažnju vodstvu i pojačavaju tendencije Hullovih pet neispravnih opisa modela evanđelja – potičući još više nebiblijskog razmišljanja i još krhkije učenike. Čak i tamo gdje se šesti model evanđelja, zvan „kraljevstvo“, izravno citira u crkvenim misijama, otkrivamo da podaci podržavaju zapadnjačku sklonost da se iskustva, prosperitet ili znanje učine središnjim elementom učenja. To se događa umjesto da postoje zajednice *doulosa* koji služe svome kralju gradeći prijateljstva s ljudima svih nacionalnosti i služeći u njegovo ime.

Hullovi šesti model – kraljevstvo – općenito obuhvaća ono što je Krist očekivao od svojih učenika: dođi i vidi, procijeni, predaj se, nauči, udruži se s drugima, idi i potiči sebe i druge da susretnu i slijede uskrsnuloga Krista zato što je on kralj i vi ste njegovi sluge. Čini to do kraja svog života, umri sebi, kao *doulos*, nikad ne odustajući, svakodnevno napreduj u činjenju učenika.

Situacija koju ovdje opisujemo nije predviđena kriza koja će zahvatiti crkvu, ali je zasigurno kronična opća disfunkcija u njezinu učenju. Vodstvo koje potiče kulturu poduzetništva umjesto učenja opasno dekonstruira učenje. Bez obnove misije, kulture i vodstva u zapadnoj crkvi, gore navedeni simptomi upućuju na učenje koje je sve manje biblijsko. Zbog toga se crkvi loše piše jer izazov je u tome što vrijedi da je učenje uzrok crkava, a ne obrnuto.

Literatura

- Allen Dennis. 2022. *The Disciple Dilemma: Rethinking and Reforming How the Church Does Discipleship*. New York: Morgan James Faith.
- Barna Group. 2014. Americans Divided on the Importance of Church. <https://www.barna.com/research/americans-divided-on-the-importance-of-church/> (pristupljeno 24. ožujka 2022.).
- Barna Research. 2018. Sharing Faith Is Increasingly Optional to Christians. <https://www.barna.com/research/sharing-faith-increasingly-optional-christians/> (pristupljeno 15. svibnja 2022.).
- Carson, D. A. 2013. *The Intolerance of Tolerance*. Grand Rapids & Cambridge: Eerdmans.
- Chan, Victor. 2017. Discipleship Confusion. *Divinity School Newsletter* 22 (kolovoz 2017.). <https://www.theology.cuhk.edu.hk/sites/default/files/uploads/dsnewsletter22-201708.pdf> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).

- Fitzgerald, Frances. 2017. *The Evangelicals: The Struggle to Shape America*. New York: Simon and Schuster.
- Harris, Murray J. 1999. *Slave of Christ: A New Testament Metaphor for Total Devotion to Christ*. Downers Grove: IVP Academic.
- Hartford Institute for Religion Research. Megachurches. <http://hrr.hartsem.edu/megachurch/megachurches.html> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Hull, Bill. 2021. Disciple Making Basics – The Discipleship Gospel – Bill Hull – Sat Aft. *MissionConnexion.Global*. <https://www.youtube.com/watch?v=cClrDeR94sg> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Jones, Jeffrey M. 2019. US Church Membership Down Sharply in Two Decades. <https://news.gallup.com/poll/248837/church-membership-down-sharply-past-two-decades.aspx> (pristupljeno 18. travnja 2022.).
- Keller, Timothy. 2021. The Decline and Renewal of the American Church: Part 1 – The Decline of the Mainline. <https://quarterly.gospelinlife.com/decline-and-renewal-american-church-the-decline-of-the-mainline/> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Kelley, Dean M. 1996. *Why Conservative Churches Are Growing: A Study in Sociology of Religion With a New Preface*. Macon: Mercer University Press.
- Lipka, Michael. 2015. A Closer Look at America's Rapidly Growing Religious „Nones“. <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/05/13/a-closer-look-at-americas-rapidly-growing-religious-nones/> (pristupljeno 13. svibnja 2022.).
- Mitchell, Travis. 2016. Choosing a New Church or House of Worship. www.pewforum.org/2016/08/23/choosing-a-new-church-or-house-of-worship/ (pristupljeno 23. kolovoza 2022.).
- NP Source. Church and Religious Charitable Giving Statistics. <https://nonprofitssource.com/online-giving-statistics/church-giving/> (pristupljeno 14. kolovoza 2021.).
- Pew Research Center. 2008. Many Americans Say Other Faiths Can Lead to Eternal Life.“ <https://www.pewresearch.org/religion/2008/12/18/many-americans-say-other-faiths-can-lead-to-eternal-life/#:~:text=Among%20non%2DProtestants%20who%20say,that%20Catholicism%20leads%20to%20salvation> (pristupljeno 18. prosinca 2022.).
- _____. 2014. Millennials in Adulthood. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2014/03/07/millennials-in-adulthood/> (pristupljeno 7. ožujka 2022.).
- _____. 2019. In U.S., Decline of Christianity Continues at Rapid Pace. <https://www.pewresearch.org/religion/2019/10/17/in-u-s-decline-of-christianity-continues-at-rapid-pace/> (pristupljeno 17. listopada 2022.).
- Schaffer, Francis. 1971. *True Spirituality*. Wheaton: Tyndale House Publishers.

- Smylie, Jodie, et al. 2016. General Social Survey. [https://www.norc.org/PDFs/GSS%20Reports/Research%20Highlights-GSS%20\(ECON\)%20FINAL%20slightly%20different%20layout-DTP%20Formatted.pdf](https://www.norc.org/PDFs/GSS%20Reports/Research%20Highlights-GSS%20(ECON)%20FINAL%20slightly%20different%20layout-DTP%20Formatted.pdf) (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Stark, Rodney. 2008. *What Americans Really Believe*. Waco: Baylor University Press.
- We Are Church. <https://www.wearechurch.com/> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Welcome to Venture Church. <https://venturechurch.org.uk/> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).
- Willard, Dallas. 2009. The Failure of Evangelical Political Involvement. <https://conversatio.org/the-failure-of-evangelical-political-involvement/> (pristupljeno 10. svibnja 2023.).

Dennis Allen and Raymond Monroe

“Different Kinds of Gospel Result In Different Kinds of Discipleship”

Abstract

Due to troublesome symptoms emerging and accelerating in American Protestant and Evangelical communities, this article discusses how the Gospel and how discipleship manifests in the American church today. Using Bill Hull's suggestions about six variations of “Gospel Models,” the first section of this article briefly describes each model and shows in which ways each model impacts discipleship. In the second section, using The Hartford database of US Megachurches, the article analyzes how a subset of the churches in the database define their mission. The conclusion is that discipleship is rare as the primary mission for American churches in terms of actual wording if there is any standing in the words at all. The article concludes that troublesome symptoms emerging and accelerating in American Protestant and Evangelical communities are organizational, caused by the underlying tensions between the Kingdom-focused Gospel of Christ, and the historical traditions and societal morphing underfoot in Western Christianity. Because the trends are organizational, they are, by definition, a leadership issue rather than attributing deficiencies to defective individual followers of Christ. Only leadership has the authority and influence to change an organization, excluding anarchy.